

LITERATURA: ● ref. Život utrpením: an., NL 3. 3. 1893; -b- (A. Procházka), Niva 1893, s. 160; M. Zavoral, Hlídka lit. 1894, s. 20 ●; ● ref. Opuštění lidé: -ergo (I. Hořica), NL 29. 4. 1893; an. (L. Čech), Osvěta 1895, s. 276 ●; B. Foit: Jubilea, Naše kniha 1929, s. 320; ● nekrology: Kra (J. V. Kučera), Beseda 3, 1945/46, s. 131 a 140; an., Svob. slovo 17. 3. 1946; vs, LD 19. 3. 1946 ●; L. Lukáš in Literární místopis Semilská, Beseda 3, 1945/46, s. 138.

pš

Oldřich Velenský z Mnichova

* kolem 1495

† po 1531

Tiskař, překladatel a polemik.

V soudobém písemnictví byl znám pod latini-zovaným jménem Ulrichus Velenus Minihoniensis (německými současníky a starším bádáním pokládáno za pseudonym neznámého autora). – Pocházel z rodu nižší šlechty, 1515 je doložen jako bakalář pražské univerzity. Poté patrně pobýval v Paříži a ve Wittenbergu, kde se mohl blíže obeznámit s učením Martina Luthera. Knihtisku se vyučil buď v Basileji v tiskárně A. Cratandera, nebo v Norimberku. Od 1518 pracoval s největší pravděpodobností v mladoboleslavské českobratrské tiskárně M. Klaudiána, jehož dílnu patrně brzy převzal (zda byl sám členem jednoty, není známo). Ve vlastní dílně v Bělé p. Bezdězem, založené na podzim 1519 a podporované majitelem bělských statků a vůdčí osobností utrakvistické šlechty J. Špetlou z Janovic, užíval Klaudiánových typů. Do listopadu 1520, kdy se V. z M. tiskárny v Bělé z neznámých důvodů vzdal, vyprodukovala devět tisků. Poté pobýval V. z M. na Moravě v blíže neurčeném kontaktu se zemským hejtmanem Archlebem z Boskovic. Z té doby pochází jeho překlad Lutherova Výkladu o Antikristu, vydaný 1522 v pražské tiskárně P. Severina. Až do 1530, kdy údajně žil v Nových Benátkách, sídle sboru jednoty bratrské spravovaného J. Augustou, nejsou o V. z M. zprávy; po 1531 jeho jméno z pramenů mizí.

V. z M. tiskl mj. spisy M. Luthera a Lukáše Pražského. Překládal z Erasma Rotterdamského (Enchiridion militis christiani), M. Luthera (polemiku Ad librum... Ambrosii Catharini...

de Antichristo), Lukiana, Pica della Mirandoly aj. Sám je autorem traktátu, citovaného obvykle pod zkráceným názvem *Petrum Romam non venisse* (Petr nepřišel do Říma). V. z M. v něm argumentuje proti přítomnosti a umučení sv. Petra v Římě a v důsledku toho proti autoritě papeže jako hlavy veškerého křesťanstva. Ideově se opírá o teologii pražské předhusitské univerzity (spisy Matěje z Janova a Mikuláše z Drážďan), bratrské písemnictví (především dílo V. Krasnického) a křesťanský humanismus (práce Erasma Rotterdamského). Dílo bylo vydáno dvakrát na podzim 1520 v latinském originálu (po augšpurském a basilejském vydání následovala další tři vydání 1566, 1618, 1660) a o rok později v německém překladu (následovala nedochovaná vydání 1524 a 1618). Spisu V. z M. užil M. Luther v protipapežské polemice, které se účastnili mj. J. Cochlaeus, J. Kalvín a M. Flacius Illyricus. Papež Pavel IV. dal traktát V. z M. 1559 na seznam zakázaných knih, znovu jej zakázal 1564 tridentský koncil.

KNIŽNĚ. *Původní práce*: In hoc libello gravissimis, certissimis et in sacra scriptura fundatis rationibus variis probatum apostolum Petrum Romam non venisse... (Augsburg, Basilej 1520); Spis že člověk může před morem ujíti (1538). – *Překlady*: Erasmus Rotterdamský: Přeutěšená a mnoho prospěšná kniha o rytíři křesťanském (1519); M. Ficino: Spis vtipný, kterak Pravda k kardinálu Ryarovi přišla... (1520); Lukianos: Kratochvilní spolu i požitční listové a žaloby chudých a bohatých před Saturnem (1520); Rokování dvou osob, Paškvila a Cyra (1520; podle dialogu Pasquillus exsul pravděpodobně od Ulricha von Hutten); Spolurozmlouvání sv. Petra apoštola a nejsvatějšího Julia druhého papeže (1520; podle an. traktátu Julius exclusus); M. Luther: Výklad... o Antikristu... (1522). ■ EDICE: Erasmus Rotterdamský: Ruční knížka o rytíři křesťanském (1787, ed. F. F. Procházka); in Věstník KČSN, tř. filoz.-hist.-filol., 1925 (1926), č. 2 (ed. F. M. Bartoš; předml. k *Petrum Romam non venisse*); in ant. Zrcadlo rozděleného království (1963, ed. J. Kolár; Rokování dvou osob, Paškvila a Cyra); in Ulrichus Velenus (Oldřich Velenský) and His Treatise Against the Papacy (Leiden 1976, ed. A. J. Lamping; fotoreprint augšpurského vydání *Petrum Romam non venisse* z 1520). ■ Z PRODUKCE: Prenostyka... (1519); M. Ficino: Spis vtipný, kterak Pravda k kardinálu Ryarovi přišla... (1520); Lukianos: Kratochvilní spolu i požitční listové a žaloby chudých a bohatých před Saturnem (1520); Rokování dvou osob, Paškvila a Cyra (1520); Lukáš Pražský: Sepsání duvoduov z najjistčích Písem (1520) + Spis dosti činiec z viery (1520). ■

BIBLIOGRAFIE: Knihopis č. 2351, 2354, 2464, 4992, 5127, 14 281, 14 878, 15 625. ■ LITERATURA: A. J. Lamping: Ulrichus Velenus (Oldřich Velenský) and His Treatise Against the Papacy (Leiden 1976). ■ G. Veessenmeyer: Von des Ulrichs Velenus Schrift, dass Petrus nie nach Rom gekommen sei, sb. Sammlungen von Aufsätzen zur Erläuterung der Kirchen-, Literatur-, Münz- und Sittengeschichte (Stuttgart 1827, s. 138); Ch. Baur in Paulus der Apostel Jesu Christi (Stuttgart 1845; appendix, s. 671); A. Gindely in Geschichte der Böhmisches Brüder 1 (1861); M. Spahn in Johannes Cochlaeus (Berlín 1898); F. Zuman: Bratrská tiskárna v Bělé, Věstník okresu Bělského 1912, s. 1; F. M. Bartoš: Zapadlé dílo bratrské vědy, Věstník KČSN, tř. filoz.-hist.-filol., 1925 (1926), č. 2 + Marsiliův Defensor pacis v husitské literatuře, ČNM 1928, s. 13; J. Volf in Geschichte des Buchdrucks in Böhmen und Mähren bis 1848 (1928); F. M. Bartoš: Kolem Husova díla O církvi, Sborník k 1. dešítiletí Husovy fakulty (1930, s. 13) + in Bojovníci a mučedníci (1946); O. Cullmann in Peter: Disciple – Apostle – Martyr (1953); J. B. Čapek in Jednota bratrská 1457–1957. Sb. k pětistému výročí založení (1956); R. Říčan in Die Böhmisches Brüder (1958); W. Bienert: Die Auseinandersetzungen über die römische Petrustradition in den ersten Jahrzehnten der Reformationszeit, Römische Quartalschrift für christliche Altertumskunde und für Kirchengeschichte (Řím 1962, s. 20); M. Bohatcová: Počátky publikační činnosti jednoty bratrské, sb. Archiv pro bádání o životě a díle J. A. Komenského 1962, s. 44; A. Molnár: Voyage d'Italie, Communio Viatorum 1962, s. 28 + Das Erziehungswesen der Brüder, tamtéž 1964, s. 161; J. Kolár in ant. Zrcadlo rozděleného království (1963); E. Pražák: O. V. a cesta českého humanismu k světočnosti, ČLit 1966, s. 443; K. Chyba in Slovník knihtiskařů v Československu od nejstarších dob do roku 1860, příl. sb. Strahovská knihovna, 1, 1966 – 18–19, 1983–84; R. Říčan: Die tschechische Reformation und Erasmus, Communio Viatorum 1973, s. 185; A. Molnár: A. J. Lamping, Ulrichus Velenus and His Treatise Against the Papacy, Zeitschrift für Kirchengeschichte (Marburg) 1978, s. 209; M. Kopecný in Pokrokové tendence v české literatuře od konce husitství do Bílé hory (1979) + in Český humanismus (1989); M. Bohatcová in Česká kniha v proměnách staletí (1990); J. Macek in Víra a zbožnost jagellonského věku (2001); O. K. Olson in Matthias Flacius and the Survival of Luther's Reform (Wiesbaden 2002).

jk

Daniel Adam z Veleslavína
viz Daniel Adam z Veleslavína

Adolf Velhartický

* 9. 5. 1882 Horšův Týn (Horšovský T.)
† 13. 4. 1932 Tábor

Autor milostných novel a povídek, románů s historickou tematikou, básník, dramatik, překladatel z francouzštiny a italštiny.

VI. jm. Adolph Thomas Waldmann. Pseudonym zvolil podle jména své budoucí manželky Anny V., 1919 požádal o změnu rodinného jména na Velhartický. – Syn poštovního expeditora. Od 1897 navštěvoval německou státní reálku v Karlíně (Praha-K.), v září 1900 vstoupil do služeb poštovní správy jako aspirant na poště v Říčanech u Prahy. 1901 povýšil na expeditora a působil střídavě v Zákupcích, v Říčanech a v Benešově n. Ploučnicí. V lednu 1903 se stal zakládajícím členem volného literárního sdružení Syriax a podílel se na jeho činnosti. Od září 1904 sloužil nejprve jako pomocný úředník a od 1906 jako oficiant u poštovního úřadu ve Světlé n. Sázavou. 1911 pobýval jako státní stipendista v Itálii, kde získal obdiv k antice a renesanci; studium ve sbírkách v Neapoli podstatně ovlivnilo jeho literární tvorbu. 1913 byl jmenován poštmistrem v Chlumu u Třeboně. Angažoval se ve spolkové regionální činnosti i jako politik (za národní socialisty), od 1923 zastával v Chlumu po dvě volební období funkci starosty, poté byl starostovým náměstkem. 1931 byl jmenován přednostou poštovního úřadu v Soběslavi. Byl celoživotním přítelem A. Klášterského a K. H. Hilara. Zemřel v nemocnici v Táboře (v literatuře bývá soustavně jako místo úmrtí uváděna Praha); zpopelněn a pohřben byl v Čes. Budějovicích.

V. debutoval jako eklektický dekadentní lyrik v periodikách, které soustředily tvorbu nejmladších autorů z přelomu 19. a 20. století (zejména Moderní život, Srdce). O jeho brzkém příklonu k epice svědčil knižní debut *Ghisola*, inspirovaný látkou Dantovy Božské komedie, i erotické prózy (*Povídky o milenkách*) vykazující vliv tvorby G. D'Annunzia. K epické poezii se později vrátil historizující stylizací *Biblických melodii*, v nichž výpravnými a poněkud archaizujícími verši zpracoval motivy Starého a Nového zákona. Záhy V. zaměřil svou tvorbu (ovlivněn zpočátku obnovenými obrazy J. Zeyera i prozaickou tvorbou J. Karáska ze Lvovic) na novoromantické evokace milostných a historických příběhů ze středověku, dále z antic-

kého a „barbarského“ starověku. V. se věnoval i k pohanskému kultu italských bohů. V. jádřil v souboru novel *Vášeň a kříž* smyslných a krutých žen i obojí. V. se věnoval i v novelách obsažených v knize *Lásky rozkoš a muka*. Znalce antiky a literatury jím uplatnil v románu z křížové éry *Lásku a za kříž*. Poněkud později se věnoval zační téma v románu o životě a smrti sledníka trůnu *Konopištský*, v němž přípravnému studiu antické literatury a zofů (včetně studií vykopávacích) předhodlaje vytvořit „román s historickým rozměrný diptych pojednávající o životě Británie Římany (*Proti bohu*) a o době Markomanů v Čechách (*Marobud* zpracovávající soubor římské mánskou historií Stradonického). V. vání *Katvalda* se zamýšlený román měl tvořit trilogii. V. se rovněž věnoval šované historické drama z období života a smrti (*Kateřina z Lichtova*) a lohru (*Dobrá srdce*). Pro m. V. je známé evropské pověsti (art. *Iljovi Muromcovi* ad.). V. se soustředil na tvorbu italských povídek, prozaiků a dramatiků, kteří ovlivnili jeho literární tvorbu (G. D'Annunzio, P. Loti). Ojedinele publikoval i v rámci rární eseje.

PSEUDONYM: Rudolf Dvorský; in: Čes. svět (1906–08, 1929; 1900); Hlas národa (1903–05, 1908); Křesťanský (1918–19); Květy (1906); (1904); Máj (1903–14); Moderní život (1902–03); Nár. listy (1917, 1920); Rudé květy (1901 debut); Světozor; Topičův (1920); Tribuna (1919); sb. Ve stíně (1926–27); Vesna (Ml. Boleslav) Zlatá Praha (1904, 1909–10); 2000 posmrtně: ant. Píseň o nosu (2000); KNIŽNĚ. *Beletrie*: Ghisola (B. d. milenkách (1905; rozšř. vyd. 1930); *reniky* (P 1912); *Kateřina z Lichtova* (i prem.); *Romantické pověsti* (sb. b. d., 1914); *Věčné ohně* (PP b. d., kříž (R 1917); *Lásky rozkoš a muka* (kročen Rubikon (P 1920); *Konopištský* (pseud. Rudolf Dvorský); *Zlatý p. a dobré srdce* (PP 1923); *Dobrá srdce* (Biblické melodie (BB 1926); *Pro* (R 1927); *Marobud* (R 1930); *Ka* s tit. *Marobudův poklad*). – *Překlad*